

Az innovációs képesség és az alternatív tudástranszfer jelentősége a magyarországi gazdasági felsőoktatásban a végzett hallgatók munkaerőpiaci hatékonyságát tekintve

Jelen cikk célja bemutatni, hogy melyek a nemrégiben felbukkant kihívások; a hagyományos oktatási keretek hogyan változtak a gazdasági, technológiai és társadalmi változások tükrében. Megpróbálja bemutatni a folyamatok kockázatos elemeit, és megpróbál különbséget tenni a különböző típusú tudások megszerzése között. A fő hangsúly a modern gazdasági felsőoktatás és a munkaerőpiac kapcsolatán lesz; hogyan változik a diplomák munkaerőpiaci értéke; milyen jellegű tradicionális és alternatív tudást, képességeket várnak el a frissen végzett pályakezdő szakemberektől és felveti a kérdést, hogy egyáltalán elvárják-e még a vállalatok a hagyományos, formális végzettséget. Bemutatásra kerülnek a DRP, LeO2, Fidév kutatások legfontosabb releváns eredményei.

This paper aims to show how did the traditional education frames transform due to the economic, technological and social requirements. It shows the difficulties of the process, and points out the benchmarks in the different types of knowledge acquisitions. The main focus is on the interrelationship of modern higher education and the labour market; analyzing the labour market value of the degrees, concluding the most interesting survey results of the DRP, LeO2, Fidév researches.

Bevezető

Az információs társadalom korában a változások sokszor olyan gyorsan mennek végbe, hogy csak magát a változást tekinthetjük állandónak. A jelen szolgálja a jövőt, a múlt alig érdekel bárkit. Nem sokkal ezelőtt a változások sokszor évtizedek alatt zajlottak le, mostanában pedig időnként olyan gyorsan, hogy szinte lehetetlen rá reagálni. A felsőoktatással, és azon belül kiemelten a gazdasági felsőoktatással kapcsolatban ez a jelenség a következő kérdéseket veti fel:

- a felsőoktatás, mint rendszer, illetve az egyes intézmények – képes-e megbirkózni ezen kihívásokkal?
- Milyen jellegű innovációk és új tanítás-tanulási módszerek fejlesztése szükséges ahhoz, hogy a magyarországi gazdasági felsőoktatásból kikerülők megfeleljenek a munkaerőpiaci elvárásoknak?
- Az új módszereknek melyek az előnyei, hátrányai illetve kockázata?

A gazdaság, mint külső környezet, kérdően tekint az egyetemekre, mint a tudás megszerzésének és átadásának helyére, és amelytől a teljesítmények jelentős javulása várható. (Hronszky, 2002). Marad tehát a kérdés: az intézmények képesek-e, és ha igen, akkor milyen új típusú innovatív tudás közvetítésére; ez mennyiben felel meg az információs társadalom elvárásainak; és végezetül, egyáltalán működik-e valódi tudástranszfer, és ha igen, akkor hogyan?

Fenti kihívásokra az egyik esetlegesen adható válasz lehet az az újfajta alternatív tanítási-tanulási módszer együttes, mely magában foglalja mind az e-learning, mind a “valós projekt alapú” oktatást, mely nem nélkülözi az informális tanítás-tanulás módszereit sem.

Kihívások a gazdasági felsőoktatásban

Mostanában mindannyian az információs társadalom részei vagyunk és az oktatási rendszer van talán a legnagyobb hatással a későbbi munkaerőpiaci megfelelésünkre. Ez a mondat olyan gyakran hangzik el, hogy szinte közhely is lehetne. De igaz is?

- Valóban az oktatási rendszer és azon belül is a felsőoktatás (jelen esetben a gazdasági felsőoktatás) játssza a legfontosabb szerepet?
- A felsőoktatásban eltöltött évek során szerezhethetjük meg azokat a hard és szoft képességeket, melyek azután felelősek lesznek a munkaerőpiaci beválásunkért?
- Vajon a munkaerőpiac a gazdasági területen, a tömeges kibocsátás szintjén, amit leginkább a bachelor szinttel azonosítunk még mindig a hagyományos, bizonyítványt eredményező, formális tudást várja el, vagy a hangsúly folyamatosan helyeződik át a valós teljesítményre és a szoft képességekre, a munkatapasztalatra, függetlenül attól, hogy a vállalathoz állásra jelentkezőnek van-e diplomája, vagy nincs?
- Fenti jelenségek globálisnak tekintendők, vagy jelentős különbségek tapasztalhatók a földrajzi régiók és a vállalati kultúrák dimenzióiban?
- Változik-e a gazdasági képzési területeken a hagyományos diplomák munkaerőpiaci értéke?

A kihívásokat talán úgy tudnánk összefoglalni, hogy az új munkaerő-piaci helyzet teljesen újfajta – tartalmában és módszertanában egyaránt – tudást igényel egy olyan rendszertől, mely tele van belső ellentmondásokkal. Jelenleg az intézmények egyszerre konzervatívak és reformerek; egyszerre kellene megfelelniük a sokszor egymással ellentétes megrendelői igényeknek (állam és diákok), mindezt úgy, hogy az állam fokozatosan kivonul a finanszírozásból és emiatt az intézmények nem képesek mindig kellő hatékonysággal koncentrálni a fő tevékenységükre. (Papp, 2010) Arra a tevékenységre, amit nem is olyan egyszerű definiálni: melyik tevékenységen legyen a fő hangsúly? Az oktatáson, vagy a kutatáson? Mit várunk el a fő tevékenységtől a végeredmény szempontjából? Mit várunk el az intézményektől? Egyre jobb helyezéseket a nemzetközi rangsorokban, egyre több nívós nemzetközi kutatási eredményt és publikációt, azt, hogy a végzetek kivétel nélkül találjanak állást a végzést követő három hónapon belül, vagy egyre több önálló bevételt? Egyre több a strukturális kérdés és a tüneti kezelés. A gyakorlatorientált, innovatív oktatás egyre fontosabbá válik, ahogy a mostanában végzett diákok által alapított vállalkozások vannak a legnagyobb hatással a gazdaság növekedésére és teremtenek új munkahelyeket. (Szerb-Márkus, 2007) Ez az új típusú tudás, ahol a fókusz a készségeken és a szoft képességeken van, inkább, mint a hagyományos lexikális tudáson, melyet adottnak feltételezünk azonos képzési szinteken, valamint hogy a felsőoktatási intézmények attitűdje hogyan változik a vállalkozásokkal és az innovációval kapcsolatban, adhat betekintést a gazdasági növekedés és teljesítményjavulás folyamatába.

1. táblázat

Hagyományos oktatás	Az információ alapú társadalom új elemei
Használatra kész megoldások; tények és számok; adat alapú tudás Tanár aktív, diákok többnyire passzívak.	Készségek, kompetenciák, attitűd, képességek, kezdeményezőkészség mindkét fél részéről.
A tanár megtanítja az egyetlen és helyes tudást. A folyamat a diploma megszerzésével véget ér.	Élethosszig tartó tanulás (Life Long Learning) képessége. A diploma a folyamat első fontosabb sarokköve. Megtanulni magát a tanulási folyamatot.
Tudás forrása: iskola, tanár, könyvek és jegyzetek	A különböző források, platformok és perspektívák integrációja. E-learning, online, offline platformok és a megosztás (sharing) minden formája (prezi.com)
Osztályok, évfolyamok (24-50 diák/szemináriumi óra), egynyelvű, általában anyanyelvi környezet	Kislétszámú tanulói csoportok, sokszor 2-5 fő, heterogén, időnként nemzetközi, soknyelvű, közös munkanyelv (általában angol)
A tanár beszél, előad, a hallgatók hallgatnak, a tanár a csoport vezetője.	Motiváló tanulási környezet, szimulációk és valós projektek; tudás, tapasztalat és élmények megosztása; a tanár partner és facilitátor szerepben; fókusz az egyéni és a kis-csoport fejlődésén

Forrás: Papp, 2006, Komenczi, 2009 alapján saját szerkesztés

Korunk egy másik nagy kihívása, hogy vajon a gazdasági felsőoktatás szereplői egyformán képesek-e használni az új technológiákat a tanítási-tanulási folyamatban és képesek-e profitálni a legújabb technológiai innovációkból.

Marszal (2013) egyik nemrégiben megjelent cikke szerint, minden tizedik, 15-25 éves, angliai fiatal siralmasnak találja saját informatikai ismereteit, másik tíz százalék pedig igyekszik kikerülni ezen eszközök használatát. A kutatás 1300 résztvevője közül 265 nem tanult tovább és nem volt munkája. Akik nem rendelkeztek számottevő informatikai tudással, saját munkaerő-piaci kilátásukat kifejezetten hátrányosnak ítélték meg.

A BGF-KVIK Karán a 2013/14-es tanév elején felmérték az első évfolyamos hallgatók informatikai tudás- és kompetenciaszintjét. A felmérés célja az volt, hogy az informatikai oktatás tartalmát és szintjét hozzá tudják igazítani a valós, nemcsak feltételezett vagy elvárt szinthez. A kutatás eredményeit mutatja be Bernát László (2013) publikációja. Az első rendelkezésre álló eredmények elkésze- rítők mind a Word, mind az Excel program használatának vonatkozásában. Az eredmények alapos elemzése azért is nagyon fontos lenne, mert a jövő gazdasági szakemberei az informatikai tudást készségszinten kell, hogy birtokolják. Ez annyira igaz, hogy vezető HR szakértők már nem is tartják fontosnak, hogy az állásra jelentkezők önéletrajzukban feltüntessék a „szokásos” informatikai programok ismeretét, mert az mára elvileg középfokú végzettség esetében is, az alapkompentencia részét képezi.

Másfelől a felmérésben résztvevők megközelítőleg egy harmada minimum jó eredménnyel érettségi vizsgát tett informatikából. Jogos a kérdés: ennyire alacsony szintű a középiskolában megszerzett informatikai tudás gyakorlati hasznosíthatósága?

Hasonlóan elkeserítő eredményről számolnak be évek óta az alapozó módszertani tárgyakat tanító kollégák intézménytől függetlenül, tehát a jelenség sajnos országosan általánosnak tekinthető. Érdekes lenne megvizsgálni, hogy ezeket a feladatokat a főiskolai tanárai milyen eredménnyel oldanák meg.

Tehát a növekedés és a hatékonyság záloga az élethosszig tartó tanulás és az innovatív technikák készség szintű elsajátítása és alkalmazása a tanítási-tanulási folyamatokban. A gazdasági felsőoktatási intézmények jövőbeli sikerét nagymértékben fogja befolyásolni, hogy képesek lesznek-e a dolgozat elején megfogalmazott kihívásoknak megfelelni és elsajátítani egy innováció adaptív gondolkodást. A jövő pályakezdő gazdasági szakembere számára az alkalmazott informatikai tudás magas szintű idegen-nyelv – elsősorban angol – tudással kombinálva egyszerre lesz versenyelőny és alap-szükséglet nemzetközi dimenzióban is.

E-learning és innováció a gazdasági felsőoktatásban

Az innovációt definiálhatjuk úgy, mint a gazdasági teljesítmény elsődleges motorja. Az innováció eredménye, az egyébként már meglévő termelési eszközök új kombinációja, melyet a vállalkozó alkalmaz. Az újdonság nem feltétlenül valami teljesen új, hanem lehet egy új piaci alkalmazás, termék vagy szolgáltatás fejlesztése. (Schwartz, 2008)

Az innováció szervezeti keretei elvitathatatlanul a tanuló szervezetek és a hálózatok. A felsőoktatási intézmények új szerepét ezek a fejlesztések és a tudás alapú társadalom elvárásai határozzák meg.

A gyors fejlődés és az informatikai technológiák robbanásszerű elterjedése miatt, alapvető változások mentek végbe az információk gyűjtése, tárolása, továbbítása és megosztása terén. A kezdeti nagyon magas költségek töredék szintre zsugorodtak és eltűntek a fizikai határok, korlátok. Ezen folyamatok hatása és következménye tisztán látszik a gazdasági felsőoktatási intézmények esetében is.

A szélessávú Internet elérés, E-learning és a távoktatás eszközeivel a felsőoktatás képes volt nyitni új típusú és korosztályú hallgatók irányában, és ezek az új módszerek nemcsak új formai kereteket teremtettek, hanem új tanítási-tanulási módszereket is kívántak és szükség volt a tartalmak fejlesztésére is.

Az E-learning, mint új oktatási forma a floppy lemezekkel és CD-ROM-okkal kezdődött, de az Internettel lett komplex, mely képes akár extrém nagymennyiségű információ helytől és távolságtól független azonnali biztonságos és olcsó továbbítására és megosztására. A két első adathordozó kezdetben csak egyirányú adatátvitelt tett lehetővé, de az Internet és a levelező programok segítségével, az E-learning egyik innovációjával, az M-learning (mobil learning) alkalmazásokkal ezek a módszerek interaktívvá váltak. Az interaktivitásnak köszönhetően a felsőoktatás egyes területei, köztük a gazdasági felsőoktatás, képes biztosítani az élményszerű tanítást-tanulást, ami a jelenlegi, „digitális bennszülött”-nek is nevezett generáció számára létfontosságú.

Egyre népszerűbb és elterjedtebb, hogy a diákok nem az osztályteremben, hanem egy fizikailag egy távoli helyről követik az előadást Skype vagy Internet segítségével, melyből további kihívások keletkeznek:

- Szükséges-e fenntartani a drága intézményi infrastruktúrát, ha a diákok fizikailag nem látogatják az előadásokat?
- Képes és szükséges-e, hogy a digitális virtuális valóság átvegye a helyét a hagyományos személyközi kapcsolatoknak, szinergiának és valódi emberi kapcsolatoknak?
- Mit és hogyan kellene az intézményeknek a diákok számára kínálni, hogy képesek legyenek diákjaikat megtartani?
- A formális végzettség helyét átveszi-e és ha igen, milyen arányban a munkatapasztalat, a valós tudás, mely készségeken és képességeken alapul, de a hallgató a klasszikus értelemben vett diplomával, vagy azzal egyenértékű formális végzettséggel nem rendelkezik, viszont például online szervezett kurzusok keretében megszerezte a szükséges ismereteket?
- Milyen stratégiával lesznek képesek az intézmények hallgatók millióit világszerte rábírní meg lehetőségen magas tandíj fizetésére, ha trenddé válik, hogy a valódi tudás számít a vállalatok számára és nem a formális diploma, és mely valódi tudáshoz akár ingyenes online kurzusokon is hozzájuthatnak és arról még igazolást is kapnak például olyan nagy hírű egyetemokről, mint a Harvard Business School, vagy a Yale?

Ezek a kihívások nem a távoli jövőről szólnak, hanem már a jelenről. A legnagyobb Észak-Amerikai egyetemek üzleti fakultásai együtt kínálnak sokszor ingyenes online kurzusokat, melyek természetesen mindenfajta korlátozás nélkül a világ szinte minden pontjáról elérhetőek és az egyetlen hátrányuk, hogy ugyan krediteket lehet a hagyományos módon gyűjteni, de végbizonyítványt egyelőre nem adnak.

Az élethosszig tartó tanulás fontosságát már megállapítottuk. Másfelől a kereteit nem határoztuk meg: kövessük a hagyományos kereteket, az intézményi formát és a személyes jelenlétet erőltessük, vagy lehet informális, távoktatási forma és digitalizált? Mi lesz értékesebb és mit fog jobban elismerni a munkaerő-piac: egy új, posztgraduális végzettséget mely ismételten szükségyszerűen a tömeges kibocsátás része, vagy egyénre szabott, sokkal inkább az adott munkakör elvárásainak megfelelő, de talán nem formális végzettséggel befejeződő tanulmányokat? Véleményünk szerint a kérdés ma nem eldönthető, de a magyarországi gazdasági felsőoktatási intézményeknek mindkét trend kihívásaira fel kell készülni. Jelenleg azonban ez kevés kivétellel még nem valósult meg. Az egyre gyakrabban foghíjas előadótermek, a tanárok vonakodása az újfajta szereptől és az interaktív tanítási-tanulási módszertan alkalmazásától, árulkodó tünetek.

Trendek és sikertényezők

Az egyik digitális megoldás a Coursera, amely egy 23 egyetem által létrehozott online digitális platform, mely egyéni vagy kiscsoportos team projekt kurzusokat kínál, és ezáltal jóval többről van szó, mint egyszerű online órákról. A The Guardian (2011) a „vörös óceán” szindróma elkerülésére a következőket ajánlja:

- Az egyetemeknek világos stratégiával kell rendelkezni
- Az oktatási programoknak profitorientáltaknak kell lenniük
- Egy speciális szegmens számára testre szabott, egyedi oktatási programot kell kínálni
- Az intézményi kutatási projekteknek vagy az oktatási tevékenységre kell fókuszálni, vagy legalább segíteniük kell azokat
- A vállalati szférával való együttműködésnek sokkal szorosabbnak kell lennie; a vállalatok aktív részvételével közös projekteket kell létrehozni és ösztönözni kell a cégeket, hogy jövő munkaező szükségletük egy részét ezen projektek résztvevőiből elégítsék ki
- A diákokat szegmentálni kell
- Az egyetemeknek regionális vagy nemzetközi szinten kell működni és a nemzetközi reputáció a siker egyik kritériuma kell legyen

A már korábban említett E-learning és M-learning módszerek megfelelő megoldások lehetnek, de talán a „valós projekt alapú tanítási-tanulási módszer” (Papp, 2006) is egyfajta hatékony válasz lehet. Nem másról van szó, mint valódi vállalat, valódi problémáját, valódi gazdasági szituációban, sokszor nemzetközi, multinacionális-multikulturális környezetben oldják meg a diákok, felhasználva a legmodernebb, digitális oktatási és informatikai módszereket.

A módszer alkalmazza az E-learning és M-learning összes előnyét, valamint kihasználja azt az előnyt, hogy nem szimulált, hanem valódi gazdasági-piaci környezetről van szó és a multikulturális környezetnek köszönhetően lehetőség nyílik adott vállalati probléma nemzetközi szintű megoldására úgy, hogy megjelenhet a multikulturalitás eltérő megközelítésből adódó előnye. A vállalatok profitálnak a friss, kreatív, nyitott és őszinte attitűdtől, mely a diákokat jellemzi, valamint időt és pénzt takarítanak meg azzal, hogy nem hagyományos értelemben vett profi kutatócégeket bíznak meg; további előny, ha a projekt eredményeként a megoldásokat valóban beépítik a vállalati gyakorlatba, vagy használják az eredményeket, javaslatokat.

Az intézmények előnye a teljesen új tanítási-tanulási környezet, ahol a diákok érezhetik fontosságukat, valódi felelősség valódi súlya nehezedik vállukra; megmutathatják egyéni tehetségüket, de csoportban kell dolgozniuk, mely egy szinte minden vállalatnál elvárt alapképesség és melynek elsajátítása egyáltalán nem könnyű; fejleszthetik a szoft képességeiket; élvezhetik azt az örömet, hogy munkájukkal hozzájárultak egy valódi vállalati probléma megoldásához.

Az eredmények kiválóan kommunikálhatók, kivételesen nagy publicitást érhetünk el, mely a legjobb módja új és lehetőleg a felsőoktatási piac legjobb képességű tanulóinak az intézménybe csábítására.

A diákok számára a legnagyobb előny talán a munkaerőpiaci sikerekben mutatkozik meg. Jól ismert tény, hogy a gazdasági pályakezdő állások tekintetében az európai piac telített, sőt egyes országokban, például Spanyolország vagy Portugália, a felsőfokú végzettségű pályakezdők közel fele nem talál állást. Egy ilyen munkaerőpiaci környezetben elengedhetetlen a diákok számára, hogy versenyelőnyre tegyenek szert, kitűnjenek a tömegből. Ennek egyik módja lehet, természetesen a hagyományos értelemben vett tananyag magas szintű elsajátítását adottnak véve, ha részt vesznek tanulmányaik során legalább egy, korábban említett alternatív tudástranszfert kínáló projektben.

Az elmúlt mintegy 8 tanév során, megközelítőleg 120 diák vett részt a Budapesti Gazdasági Főiskola, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar (BGF-KVIK) Kereskedelem és Marketing angol nyelvű képzéséről ilyen projekteken, melyek főbb jellemzői a következők:

- A terepmunka előtt, a kutatásvezető-tutor irányításával szekunder kutatással kezdődnek, melynek során írásos beszámolót és piacelemzést kell készíteni és azt a terepmunka megkezdése előtt, immár a nemzetközi környezetben, angol nyelven prezentálni
- Szakmai angol nyelvű előadások a kiemelt kutatásvezető-tutoroktól, a projekt témájához szorosan kapcsolódó témákban: például kérdőívszerkesztés módszertana, többváltozós statisztikai elemzési módszerek, a használt szoftver használatával kapcsolatos workshopok, etikus vállalati kommunikáció, stb
- Valós vállalati és piaci környezetben zajlanak, melynek része a primer terepmunkában való aktív részvétel és több alkalommal a vállalat vezetői előtt angol nyelven prezentálni kell a részt, illetve végeredményt
- A teljes időtartam alatt, napi 24 órában angol nyelvi környezetben kell kommunikálni
- Fontos az egyéni teljesítmény, de 5-6 fős, véletlenszerűen, random módszerrel összeállított csoportokban együttműködve kell dolgozni, ahol azonos országból nem lehet két diák
- Meg kell tanulni egy új és innovatív szoftver használatát, melyet később már munkaerőként használhatnak és melyek megismerésére a hagyományos intézményi keretek között nincs lehetőség
- Szakmai tanulmányi versenyek, melyek egyfajta szintézisét adják a korábbi tantermi körülmények között megszerzett ismereteknek

A projektben résztvevő diákok szinte kivétel nélkül feltüntették önéletrajzukban magát a részvétel tényét amikor állásra jelentkeztek, függetlenül attól, hogy tanulmányaik mellett végzett, részmunkaidős, vagy a végzést követő, főállású munkaviszonyról volt szó. Kevés kivételtől eltekintve mindenkit behívtak személyes interjúra, tehát önmagában az a tény, hogy részt vettek a projekten, a vállalati oldal számára értéket és egyfajta biztosítékot jelentett valós munkakörnyezet ismeretére. A beszámolók alapján, az interjú jelentős részében a projekttel kapcsolatos kérdéseket kaptak: attól kezdve, hogy hogyan kerültek be a csapatba, odáig, hogy hogyan sikerült megnyerniük a versenyt. És utána megkapták az állást. Szinte kivétel nélkül. Függetlenül a korábbi tanulmányi eredményüktől. Természetesen nem hallgatható el az a tény, hogy mivel a projekteken a képzés hallgatói létszámának kb. 25-30%-a vehet részt, a beválasztás egyik kritériuma a jó tanulmányi eredmény.

E módszer sikeres alkalmazásának előfeltétele a hagyományos lexikai tudás adottnak feltételezése; minden fél részéről újfajta szerepkör alkalmazása, melyben a tanítási-tanulási folyamatban inkább egymás mellé rendelt partnerként vesznek részt. A tanárok inkább mentor-tutor szerepben, egyfajta mozgatórugóként működnek és megmutatják a különböző tanítási-tanulási módszerek, platformok, interfészek előnyeit-hátrányait, úgy, mint a Coospace, Internet, Social Média oldalak, Google Adwords, Le Sphinx, stb.

A diákok szerepe is új: a megszokott passzív és az előadások hallgatására ítélt helyzet helyett, amikor a tanárok által elkészített prezentációk diáit letöltve, konyhakész információkat kapnak, saját maguknak kell aktívan részt venni a tanulási és kutatási folyamatban. Tapasztalatunk szerint ez a két tényező a projektek legkritikusabb pontja. Sok tanár számára több évtizedes hierarchikus rendszerben biztosított tekintély után hatalmas bátorság és egyben kockázat kimerészkedni ún. nem védett terepre, ráadásul nem anyanyelvi, multikulturális, mindent megkérdőjelező és multidiszciplináris környezetben. További kritikus pont lehet a tanárok angolnyelv-tudása, illetve a folyékony szakmai nyelvi kommunikációs készség hiánya. A nyelvtudás esetében nem a nyelvvizsga megléte vagy hiánya a kérdés, hanem szinte anyanyelvi szintű aktív tudással kell rendelkezni, mely biztosítja mind a közreműködő vállalatokkal, mind a kollégákkal, mind a diákokkal a zökkenőmentes szaknyelvi kommunikációt, szóban és írásban egyaránt.

A diákok számára nagyon nehéz a 12-14 iskolai év után, ahol a „jó” diákkal szemben támasztott követelményeknek kell megfelelni, aki csendben van, nem kérdez, végrehajt, engedelmeskedik, készen kapja a tudást és a készen kapott „igazság” –ot kéri számon vizsgahelyzetben – hirtelen átváltozni kezdeményezővé, kérdezővé. Ez sok hallgatónak komoly nehézséget és diszkomfort-érzetet jelent. A diákok esetében szintén csak a nagyon magas fokú nyelvismeret elfogadott, hiszen a programok ideje alatt azonos anyanyelvű környezettel csak nagyon korlátozottan van kapcsolatuk. Ez is az egyik oka, hogy a programokban szinte kizárólag az angol nyelvű képzés diákjai vehettek részt.

Egy anonim felmérés tartalomelemzése kapcsán, melyet e cikk írója készített, a BGF-KVIK hallgatóival és melynek eredményeit még nem publikálták, megállapíthatjuk, hogy a diákok igenis szeretik ezt a számukra kényelmes, de nem túl inspiráló hagyományos oktatási formát. Részükről az egyik leggyakrabban említett kritika az volt, hogy „ezt vagy azt nem is vettük órán, de a vizsgán persze kérdezték”. Másik említett negatívum, hogy „önállóan kellett a könyvből tanulnunk, mert a tanár az órán mással foglalkozott. Azt mondta, olvasni tudunk, olvassuk el, ha valamit nem értünk, akkor kérdezzük meg.” Szerintük nem korrekt, hogy „bizonyos tárgyakból a tudnivalókat nekik kell önállóan összegyűjteni, mert ez rengeteg időt elvesz és nehéz. A tanárok igazán megírhatnák egy könyvbe, amit fontosnak tartanak”. Ezek a megjegyzések minimum elgondolkodtatóak és rávilágítanak az oktatás kultúrafüggő voltára.

Fenti, talán szubjektívnek tekintett eredményeket a következő, országos reprezentatív mintán végzett kutatások eredményeivel is szeretnénk alátámasztani. Az első a LeO2, az ELTE által végzett kutatás fontosabb és számunkra releváns eredményei (Vámos, 2011). A kutatás fő célja annak kiderítése és megértése volt, hogy a tanári munka hatékonysága milyen hatással van a diákok egyéni fejlődésére és melyek a gyakorlati eredményei. A felmérés megmutatta, hogy az intézmények bármely fejlesztést saját belügyüknek tekintenek; a nyitottság szintje az új módszerek megismerése és alkalmazása tekintetében alacsony, noha elvétve van jele az intenzívebb együttműködésnek és nemzetköziesedésnek.

A kutatás folyamán több mint 900 képzésvezetőt kerestek meg 72 felsőoktatási intézményből; valamint elemezték az intézmények küldetésnyilatkozatát és kurzusleírásokat is. Az előzetes eredmények alapján további mélyinterjúk következtek. Az alacsonyabb beosztású oktatók 822 kérdőívet töltöttek ki, és 324 további kérdőívet pedig tanszék-és képzésvezetők. A válaszadók 80%-a mondta, hogy érdeklik új oktatási módszerek, de csak 40% aki valamilyen formában és mértékben alkalmaz ilyet. Az oktatók többsége a hagyományos tanítást preferálja.

A válaszadók 26%-a szerint nincs szükség a tudás újfajta módon való mérésére. A magasabb beosztású válaszadók 70%-a képes volt megfogalmazni "tanulási eredmény"-t, de ugyanez az arány az alacsonyabb beosztású oktatók körében már csak 22.5%!

A professzorok többsége elutasítja a nemzetközi példák követését. A megkérdezettek teljes sokaságának 45%-a még nem töltött el több mint egy hónapot külföldön tanítással. A felmérés egyik talán leginkább ellentmondásos eredménye, hogy az oktatók 60-65%-uk érdeklődik az oktatással kapcsolatos innovációk iránt, de saját bevallásuk szerint nem képesek megfelelni az azok által támasztott követelményeknek.

Az is kiderült a felmérésből, hogy a főiskolák rugalmasabban reagálnak az új kihívásokra, de azt is meg kell említeni, hogy az intézmények elszigetelten, szigetszerűen működnek, szinte alig van intézmények közötti kooperáció. Az oktatók nagy része azt állította, hogy váratlanul, felkészületlenül érte őket a bolognai rendszerre való átállás, és hogy a hagyományos képzés és tréningek mellett az intézmények közötti együttműködési programok jelentenek a legnagyobb segítséget.

A diploma munkaerőpiaci értéke

Az elmúlt 20 év során a fiatal pályakezdekők munkaerőpiaci helyzete nagymértékben megváltozott. A fejezetben az előző pontban leírtakat szeretnénk az ún. DPR kutatás releváns eredményeivel alátámasztani és bizonyítani a „valós projekt alapú „tanítási-tanulási módszer létjogosultságát a munkaerőpiaci megfelelés dimenziójában.

2011-ben, a Budapesti Gazdasági Főiskola aktívan részt vett a DPR kutatásban (BGF, 2011), melynek során 401, a Főiskola korábbi hallgatójával készített személyes interjút a kutatócsoport, melynek vezetője a főiskola részéről ezen írás szerzője volt. A minta országosan és intézményi szinten is reprezentatív volt. A válaszadók elmondták, hogy átlagban 40 helyre küldték el anyagukat, melyből átlagosan mindössze 5 eredményezett személyes interjút.

A korábban végzett hallgatók 43 %-a a végzés idejére már teljes foglalkoztatásban alkalmazott volt. A többiek a végzést követő 3-6 hónap során, azon belül 36% egy, míg 58%-uk négy hónapon belül talált munkát. Legtöbben nyílt pozíciókat pályáztak; mintegy 20% barátokon vagy a korábbi hallgatókon keresztül és 11%-ot a vállalat a gyakornoki idő letelte után tovább foglalkoztatott. Másfelől ez a szám azt jelzi, hogy 89% (!) esetében vagy az egyik, vagy a másik fél elégedetlen volt 5 hónap után, mely véleményünk szerint indokolna egy ilyen irányú kutatást.

83%-uk alkalmazott: ebből 67% beosztott, 8% junior, míg 10% szenior beosztásban dolgozott. Csak 2 % dolgozott vállalati felsővezetőként és említésre érdemes, hogy 14% felsőfokú végzettséget nem igénylő beosztásban volt.

Egybehangzó vélemény volt, hogy elsősorban az idegennyelv-tudás, - az aktív, elsősorban valós tudás, nemcsak nyelvvizsga - kiváló kommunikációs képesség és önálló, felelősségteljes munkavégzés, ami szerintük kiemelte őket a tömegeből. Megemlítették még, hogy a diploma eredménye, külföldi félév vagy az elméleti tudás nem volt különösebben értékes a munkáltatók számára: azokat alapnak tekintették.

Még akár 20 évvel ezelőtt is a felsőoktatás elsősorban célja a társadalom számára az elitképzés volt, akik elsősorban absztrakt és elméleti túlsúlyú tudással rendelkeznek. A munkaerőpiacon önmagában a felsőfokú végzettség meglehetősen elég volt, hogy valaki állást találjon. Manapság, ez kevés hiányszakmától eltekintve, nincs így.

Napjainkban, az információ alapú társadalom korában, a kapcsolat a felsőoktatás és a munkaerőpiac között megkerülhetetlen és alapjaiban megváltozott. A gazdasági felsőoktatást bachelor szinten a tömegesség jellemzi, mind a képzés, mind a kibocsátás viszonylatában. Az egységes tantervek pedig elvileg azonos végzettségű munkaerőt képeznek. Vagy talán mégsem? Jelentős hangsúlybeli eltolódások vannak továbbra is a korábban csak egyetemi vagy csak főiskolai szintű képzést nyújtó intézmények között. Tapasztalatunk alapján az egyetemek nem képesek továbbra sem elég gyakorlatorientált, a főiskolák pedig kellően magas szintű képzést kínálni. Természetesen vannak kivételek, de az általános helyzet inkább ez. Ezzel társul az a strukturális probléma, hogy oktatói kapacitásban a főiskoláktól nagyon hasonló összetételű oktatói kart vár el a MAB. Ez azért okoz zavarokat, mert egyrészt nem zökkenőmentes a főiskolákon tanítók fokozatszerzése, másrészt önmagában a tudományos fokozat nem tesz alkalmassá senkit a hatékony tudás-átadásra, de fokozat nélküli kollégától, akik viszont a pedagógiai módszertan birtokában voltak, az elmúlt években sok intézmény meg kellett válnon.

A felsőoktatás, mint iparág, már a világ számos térségében bizonyította a gazdaságban betöltött nélkülözhetetlen szerepét és néhány ázsiai országban, mint például Dél-Korea vagy Szingapúr a gazdaság motorjává vált.

A diplomák munkaerőpiaci értékét sok tényező befolyásolja. A vállalati oldalt azonban egyre inkább, tendenciaként a jelentkezők tudásának rugalmassága, fejleszthetősége érdekli, semmint a formális végzettség megléte. Az új munkaerő jó, ha már korábban akár diákként szerzett valamilyen vállalati tapasztalatot, tud csapatban dolgozni és lojális a munkáltatóhoz. A jelen cikk végső kérdése tehát az, hogy a felsőoktatás, mint rendszer és maguk az egyes intézmények akarnak és képesek-e ennek az elvárásnak megfelelni.

Összegzés

Ezen tanulmány eredeti kérdése az volt, hogy a gazdasági felsőoktatási intézmények képesek és hajlandóak arra az új típusú tudástranszferre, mely napjainkban a munkaerőpiac elvárása.

Megállapítottuk, hogy az infokommunikációs technológiák, az oktatás infrastruktúrája, a tanári és tanulói kompetenciák, tanulási módszerek és szituációk, az aktorok kooperációja szinte minden területen fejlesztésre és egy komplex rendszerbe történő integrációra szorul, melynek aktív részese napjainkban a vállalati szféra, vagy más néven a munkaerő-piac.

Rámutattunk napjaink témánk szempontjából releváns ellentmondásaira; bemutattuk a fő megállapításait a FidéV, LeO2 és DPR kutatásoknak. Megállapítottuk, hogy az oktatói kar jelentős része nem volt kellően felkészülve és felkészítve a bolognai rendszer által előidézett változásokra és hogy az intézmények továbbra sem preferálják a kooperációt gyakorlati szinten; inkább versenytársként, mint lehetséges partnereként tekintenek egymásra.

Az E-learning és M-learning fontosságát kiemeltük, és megpróbáltuk felvázolni a valós alapú oktatási projektek jelentőségét és szerepét a későbbi munkaerőpiaci dimenzióban. Bemutattuk, hogy akik alternatív, innovatív tanulási projektek részesei voltak, mennyivel hatékonyabban tudtak elhelyezkedni és mennyire kódolható volt a munkaerőpiaci sikerük.

Véleményünk szerint az intézményeknek minden segítséget meg kellene kapniuk, hogy a legmodernebb technikákat és módszereket alkalmazhassák a napi oktatási és kutatási tevékenységük során; elindíthassanak stratégiai együttműködési projekteket a tantervbe ágyazottan a számukra releváns vállalati szereplőkkel és egymással osszák meg erősségeiket, ezáltal kimerészkedjenek nemzetközi terepre, mely a hosszú távú életben-maradásukat lesz képes biztosítani.

Felhasznált irodalom

BENEDEK A. (2005): Mobil tanulás és az egész életen át megszerezhető tudás. (on-line) *Világosság* 2007/9. Hozzáférés: <http://epa.oszk.hu/01200/01273/00041/pdf/20071109200841.pdf> (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)

BERNÁT L. (2013): *A középiskolások hozott számítástechnikai tudása: egy mérés tapasztalatai és eredményei*. „Multi-diszciplináris kihívások, Sokszínű válaszok” c. Szimpózium, BGF KVIK Közgazdasági és Társadalomtudományi Tanszéki Osztály, Budapest, 2013. november 11. (kézirat)

BGF (2011): *Diplomás pályakövetési rendszer*. Kézikönyv. (on-line) Hozzáférés: <http://www.bgf.hu/documents/DPR/DPR%20K%C3%A9zik%C3%B6nyv.pdf> (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)

COURSERA HONLAPJA: <https://www.coursera.org>

EDULINE (2013): *Mennyit keresnek a BGF-en végzett pályakezdők?* (on-line) Eduline.hu, 2013.02.27 Hozzáférés: http://eduline.hu/felnottkepzes/2013/2/27/BGF_volt_hallgatok_elhelyezkedes_5XA4UT (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)

EDUPRESS (2011): *A szigetszerű működés a felsőoktatás legnagyobb problémája*. (on-line) Edupress.hu, 2011. 01. 17. Hozzáférés: <http://www.edupress.hu/hirek/index.php?pid=egycikk&HirID=23656> (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)

EURÓPAI PARLAMENT HONLAPJA: <http://www.europarl.europa.eu/>

FORRAY R. K. – HÍVES T. (szerk.) (2011): *Oktatás a határok mentén*. (on-line) TÁMOP 3.1.1. Hozzáférés: <http://tamop311.ofi.hu/download.php?docID=3912%2024> (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)

GALASI P. - NAGY Gy. - VARGA J. (2004): *Fiatallépcsős diplomások munkaerő-piaci helyzetének változása. 1999-2003*. Jelentés a FIDÉV kutatás első követéses felvételének eredményeiről. A FIDÉV kutatás folytatása. (on-line) Hozzáférés: http://www.kreditalap.hu/kkk/letoltes/Fidev_99_03.pdf (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)

GALASI P. – VARGA J. (2005): *Munkaerőpiac és oktatás*. (on-line) MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest. Hozzáférés: http://econ.core.hu/doc/KTI_books/ktik1_8.pdf (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)

HALÁSZ G. - LÉNÁRD S. - SZABOLCS É. - VÁMOS Á. (2013): *A felsőoktatás-kutatás eredményei – fiatal kutatók műhelykonferenciája*. (on-line) ELTE Oktatásméleti Tanszék konferenciája, Budapest. 2013. nov. 18. Hozzáférés: <http://oktatasmélet.elte.hu/2011/11/23/a-felsooktatás-kutatás-eredményei-fiatal-kutatók-muhelykonferenciaja/> (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)

HRONSKY I. (2002): *Kockázat és Innováció. A technika fejlődése társadalmi kontextusban*. Arisztotelész Kiadó, Budapest.

- KÁRPÁTI A. (1999): Digitális pedagógia. *Új Pedagógiai Szemle*, 1999. április. vol. 4. pp. 76 – 89.
- KOMENCZI B. (2009): *On-line - Az információs társadalom és az oktatás*. (on-line) Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. Hozzáférés: <http://www.ofi.hu/tudastar/on-line-informacios> (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)
- KOVÁCS I. (2011): *Az elektronikus tanulásról a 21. század első éveiben*. (on-line) Szerzői kiadás, Budapest. Hozzáférés: <http://oszkdk.oszk.hu/storage/00/00/27/16/dd/1/09190.pdf> (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)
- MARSZAL, A. (2013): *Unemployed teenagers blame lack of computer skills*. (on-line) The Telegraph, 2013.03.12. Hozzáférés: <http://www.telegraph.co.uk/education/educationnews/9922858/Unemployed-teenagers-blame-lack-of-computer-skills.html> (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)
- NEMZETI ERŐFORRÁS MINISZTERIUM (2003): *A FIDÉV folytatására szervezett workshop két előadása*. (on-line) Hozzáférés: <http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatas/felsooktatas-gazdasag/fidev-folytatasara> (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)
- PAPP J. (2009): *Megőrizhető versenylőny a Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kara számára egy új képzési módszer segítségével*. In: Budapesti Gazdasági Főiskola Jubileumi 40 éves konferencia, 40 év a Kereskedelmi Oktatás Fejlesztéséért, BGF Jubileumi konferenciakötet, 2009/1
- PAPP J. (2010): *Recent trends on the higher education market in Hungary and a reachable maintainable advantage of Budapest Business School*, In: Smyczek, S. - Glowik, M. (eds.): *Consumer behaviour and marketing strategies of companies in the European market*. Karol Adamiecki University of Economics in Katowice
- PAPP J. (2011): *A felelősség otthon kezdődik*. In: Fojtik J. (szerk.): *Felelős Marketing*. A Magyar Marketing Szövetség Marketing Oktatók klubja 17. országos konferenciája, Pécs 2011. 08. 29-30.
- PAPP J. (2006): *The possible marketing tools used by the Hungarian higher education sector according to the Bologna Process* Magyar Tudomány Napja konferencia 2006, Budapesti Gazdasági Főiskola
- SCHWARTZ K. (2008): *Képzésinnovációs folyamatok szervezésének és irányításának gyakorlata a hazai gazdasági felsőoktatásban*. Doktori (Ph.D.) értekezés, Gödöllő, Szent István Egyetem.
- SZERB L. - MÁRKUS G. (2007): *A felsőoktatási környezet hatása a vállalkozói életpályára*. *Közgazdasági Szemle*, LIV. évf., 2007. március, pp. 248–273.
- THE GUARDIAN (2011): *Positioning universities: how HEIs can develop distinctiveness strategies* (on-line) Hozzáférés: <http://www.theguardian.com/higher-education-network/blog/2011/may/19/positioning-universities-distinctiveness> (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)
- TÚRI G. (2013): *Ilyen fizetésre számítanak a friss diplomások - irreális összegek?* Eduline.hu, 2013.04.08. Hozzáférés: http://eduline.hu/felnottkepzes/2013/4/8/Ekkora_fizetesrol_almodoznak_a_palyakezdo_d_V2EJQZ (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)
- VÁMOS Á. (2011): *A tanulási eredmények alakulása a felsőoktatási intézményekben2*. LeO2 kutatás, Bologna füzetek 6. Hozzáférés: http://www.tpf.hu/pages/books/index.php?page_id=35&books_id=229 (letöltés ideje: 2013. 12. 10.)